

De tijd schift het tijdschrift

De ervaring om je eigen tekst voor het eerst gedrukt te zien is een sensatie die misschien alleen overtroffen wordt door het gevoel dat helden in avonturenromans krijgen die de lang gezochte schat vinden. Een publikatie in een literair tijdschrift is in de regel de eerste stap van een schrijver in het land der letteren.

De vaak overspannen verwachtingen van redacties en medewerkers van nieuwe tijdschriften bieden zoveel mogelijkheden voor grote teleurstellingen dat verreweg de meeste bladen mét hun schrijvers al gauw weer verdwijnen in de 'vergeetmachine' die de geschiedenis heet.

Vorige week verscheen het boek *Literaire tijdschriften van 1885 tot heden* waarin Siem Bakker 60 tijdschriften beschrijft. Wie een blik werpt op de leesplanken van een bibliotheek, ziet onmiddellijk dat het aantal tijdschriften te groot is om ze allemaal serieus te bestuderen. Dat hoeft ook niet, want de meeste literaire tijdschriften hebben geen duidelijk programma. Een verhaal of gedicht in het ene blad had het zo 'goed' in het andere blad kunnen staan. De weinige bladen die wel een programma hebben, staan voor de taak hun literair belang te verdedigen.

Een duidelijk standpunt in het literaire bedrijf nam de eenmansredactie in de persoon van Jacques Gans, van *Het Pamflet* (1950) in. De ondertitel van dit door Van Oorschoot uitgegeven blad luidde: 'Weekblad tegen het publiek'. Het allerduidelijkste was echter Peter Andriess in zijn eenmansblad *Kamikaze*, de ondertitel daarvan was: 'Tegenromantisch Strijdschrift tegen Alles en Iedereen'.

Zo'n principiële opstelling levert niet altijd de beste literatuur op maar leert ons wel op welke punten de literatuurgeschiedenis scharniert. Zo schreef het katholieke tijdschrift *Roeeping*, in 1922 in Tilburg opgericht door H.W. Moller, in haar beginselverklaring: 'Kunst is de uiterlijke verschijningsvorm van goddelijke schoonheid'. Dit criterium werd zo braaf toegepast dat een aantal medewerkers zich afsplitste en het nieuwe katholieke tijdschrift *De Gemeenschap* oprichtte dat zich kritisch opstelde ten aanzien van het 'rijke roomsche leven'.

De Revisor heeft op dit moment de naam het meest programmatisch te zijn terwijl één van de medewerkers, A.F. v.d. Heijden, onlangs in een interview verklaarde niet te weten wat het zogenaamde *Revisorproza* inhoudt.

Tijdschriften, die lang bestaan, dreigen hun scherpe kantjes te verliezen. Het beroemde tijdschrift *De Gids* (opgericht in 1837) is uit wraak ontstaan omdat uitgever Beyerinck zich beledigd voelde over een recensie van één van zijn boeken in het tijdschrift *Vaderlandsche Letteroefeningen*. De ondertitel van het nieuwe blad luidde dan ook strijdbaar: 'Nieuwe Vaderlandsche Letteroefeningen'. Vijftig jaar later waren er weer anderen die vonden dat *De Gids* te beledigd was en richtten het niet minder beroemd geworden tijdschrift *De Nieuwe Gids* op. Dat woord 'nieuwe' is toch favoriet in dit verband. 'n Greep: *De Stijl* en *De Nieuwe Stijl*, *De Stem* en *De Nieuwe Stem*, *De Gemeenschap* en *De nieuwe Gemeenschap*.

Waren bijna alle tot dusver genoemde tijdschriften nog statige bladen die door niet minder statige heren gelezen werden, in de jaren zestig was er een sfeer waarin tijdschriften konden ontstaan als *Soma*. Een blad dat een 'magazine-achtig' karakter had qua uitvoering en waarvan de allereerste regel in het eerste nummer luidt: 'Wij somadrinkers kunnen niet meer sterven'. Drie jaar later ging *Soma* ter ziele.

Kweekvijver

Het aardige van Bakkers boek is dat het een literatuurgeschiedschrijving is die er heel anders uitziet dan de 'officiële' geschiedschrijving van de nog altijd veel geciteerde Gerard Knuvelde. Het zijn in Bakkers boek niet zo zeer de 'grote' namen die de hoofdrol spelen maar de mensen die het avontuurlijke van een tijdschrift zoeken. Vaak zijn het de theoretici van het blad die een belangrijk stempel op een tijdschrift drukken maar in de wereld daarbuiten nauwelijks bekend zijn. Tijdschriften fungeren als een kweekvijver van de literatuur. Diegenen die voldoende kwaliteit hebben, worden door uitgevers opgemerkt en brengen het tot een boekuitgave.

Er valt natuurlijk altijd over te twisten of de keuze van de tijdschriften niet anders had moeten uitvallen. Dat het Vlaamse *Bok* en het Nederlandse *Randstad* er echter niet in staan, vind ik een misser. De invloed van deze bladen is te groot om over het hoofd te zien.

Siem Bakker. *Literaire Tijdschriften van 1885 tot heden*. 1986. De Arbeiderspers. Prijs f 42,50, 495 blz.

■ HANS RENDERS